

ЗАШКІВ — ЛЬВІВ

РОДИНА Й ДИТИНСТВО

Євген Коновалець народився 14 червня 1891 р. у селі Зашків, розташованому приблизно за 19 км на північний захід від Львова в напрямку до містечка Жовква або за 14 км навпростець лісовими стежками. Станом на 1890 р. у селі було 223 будинки, 1357 жителів (1055 греко-католиків, 232 римо-католики, 49 євреїв та представників інших віросповідань). 1886 р. в селі відкрили залізничну станцію. Зі слів товариша Коновальця Степана Шаха, який народився в сусідньому Куликові, «живила зашківців чорна, урожайна земля, вдачу різьбили їм буйні ліси й квітчасті луги. Зашківські ліси притягали до себе людей соковитими малинами, рясними черницями, ожинами та м'ясистими грибами. У районах зашківських лісів жило багато звірини. На левадах бджоли збирали мед, що його зашківські пасічники продавали давніше до куликівської медоситні, а віск до воскобійні, яка виливала свічки для вжитку церков і домашніх потреб (коли не було ще нафтових ламп) на всю куликівську околицю». Представники сучасного старшого покоління жителів Зашкова переповідають, як вони або ще їхні батьки возили на продаж до Львова набіл¹, городину та інші продукти харчування, а восени та взимку навіть дрова.

¹ Молоко й молочні продукти. (Прим. ред.)

Рід Коновальців походив із містечка Комарно (нині місто районного значення Городоцького району Львівської області). У Зашків переїхав жити дід Євгена Михайло Коновалець (1824—1889), який у 1852 р. одружився з Марією Скоробогатою — дочкою зашківського пароха¹ о. Скоробогатого.

На час одруження Михайло Коновалець закінчив духовну семінарію та теологічний факультет Львівського університету. За спогадами Шаха, у сім'ї отця Михайла Коновальця було дев'ятеро дітей (чотири сини та п'ять дочок). Найстарший син Орест став священником і багато років був парохом у селі Страдчі, розташованому приблизно за 21 км на захід від Львова (його син Євген, підхорунжий УГА², загинув у лютому 1919 р. у боях за Львів у групі отамана Андрія Долуда). Другий син Михайла Коновальця Євген, будучи студентом юридичного факультету Львівського університету, помер від запалення легенів під час служби в австрійській армії. Третій син — Михайло — був батьком Євгена Коновальця. Четвертий — Володимир — став парохом села Малехів, яке розташовувалося за 5 км на північ від Львова й було приєднане до парафії Дублян. Попри опір польської громади, Володимир побудував у Дублянах у 1912 р. муровану греко-католицьку церкву, заснував читальню «Просвіти», організував у Малехові осередок «Сокола» й духовий оркестр, який грав на святах у всій околиці. Його син Володимир, випускник Академічної гімназії й згодом австрійський вояк, у 1918 р. брав участь у боях під Києвом із більшовиками й був поранений. Пізніше став священником у станіславській дієцезії³.

¹ Священника.

² Української галицької армії.

³ Церковна адміністративно-територіальна одиниця під керівництвом єпископа в римо- та греко-католицькій церкві, аналог православної єпархії.

Найстаршою донькою отця М. Коновальця була Олімпія, що вийшла заміж за о. Стрільбицького, пароха Наварії, що біля Пустомит та за 15 км на південний захід від Львова. Друга дочка — Сидонія — одружилася з урядовцем Великопольським, третя — Стефанія — стала дружиною о. Кисілевського, що був парохом на Лемківщині, а наприкінці 1896 р. виїхав до США. Четверта донька — Лукія — була заміжня за Іваном Устияновичем, працівником страхового товариства «Дністер» у Львові та членом «Сокола-Батька». П'ята й наймолодша — Євгенія — стала дружиною о. Володимира Стернюка, пароха в Пустомитах, якого в травні 1919 р. поляки ув'язнили в Бригідках (Львів), а потім вивезли до концтабору в Домб'ї (Краків). Їхній син — архієпископ Володимир Стернюк (1907—1997) — був головою Української греко-католицької церкви у підпіллі в 1972—1991 рр.

Родина Скоробогатих із Зашкова також була численна й патріотична. Було в о. Скоробогатого два сини й три дочки. Обидва брати — Корнило й Стефан Скоробогаті — працювали вчителями в народних школах. Три сестри — Марія, Теодора й Анна — були заміжні: дві — за священниками, а наймолодша Анна — за вчителем із Зашкова Михайлом Мармашем, син якого о. Володимир (нар. 1877 р.) був останнім перед Другою світовою війною парохом Зашкова, якого більшовики вивезли з дружиною й сином у Сибір, де вся родина й загинула.

Саме батько Євгена Михайло Коновалець (1859—1944) залишився в Зашкові, де почав учителювати в україномовній народній школі, а згодом став її директором. Одружився з Марією Срокою (походила по матері з польської шляхетської родини Венгжинівських), яка в тій самій школі навчала

дівчат шиття, плетіння, гігієни та першої медичної допомоги. У подружжя Михайла та Марії Коновальців народилося троє синів та донька, яка невдовзі померла. Найстаршим сином був Євген, 22 липня 1894 р. народився Мирон, а 15 травня 1896 р. — Степан.

На виховання Євгена Коновальця, особливо національно-патріотичне, окрім батьків та родинної атмосфери мав великий вплив дядько — о. Володимир Коновалець. А вже у своїй духовній та громадській роботі, особливо в Дублянах, парох фактично був змушений боротися з польським середовищем за побудову греко-католицької церкви, розвивати та пропагувати культурно-просвітницьку діяльність, національну рівноправність тощо.

У Зашкові Євген Коновалець закінчив три класи, а четвертий закінчував у чотирикласній народній школі у Львові. Переїзд до Львова був пов'язаний із бажанням батьків, щоб Євген після початкової школи продовжив навчання в Українській академічній гімназії. 1901 р., закінчивши школу, хлопець вступив до академічної гімназії у Львові, яка розташовувалася в приміщенні Народного дому на вулиці Театральній, а в 1907 р. була перенесена на вулицю Л. Сапєги (сучасна вул. С. Бандери) поблизу «Львівської політехніки». Мешкав Євген під час навчання на вулиці Стефана Чарнецького (сучасна вул. В. Винниченка) у тітки Теодори з родини Скоробогатих.

НАВЧАННЯ В ГІМНАЗІЇ ТА УНІВЕРСИТЕТІ

Навчання в гімназії впродовж восьми років стало для Євгена дорогою в доросле життя. Власне, думати та чинити

по-дорослому він почав десь у 6—7-му класі гімназії, у віці 16—17 років. Коновалець добре інтегрувався в міський простір з усіма його перевагами та недоліками, познайомився з особливостями українсько-польських відносин, здобув перший досвід в організації та проведенні разом з українською гімназійною та студентською молоддю різних громадських заходів, спізнався з новими людьми, знайшов нових друзів, активно формував цілі та завдання для подальшого навчання та громадсько-політичної діяльності.

За спогадами сучасників, Євген був одним із найкращих учнів класу, багато уваги приділяв літературі, філософії, добре знав математику, мав здібності до вивчення латини. Однак вирізнявся не тільки досягненнями в навчанні, але й наполегливістю, упевненістю, витримкою, готовністю до самовдосконалення, почуттям справедливості, відповідальністю, мав повагу серед однокласників тощо.

Однокласник С. Чучман так описує молодого Коновальця в спогадах: «Струнка постать, продовгасте обличчя, правильні риси обличчя й задумливі очі, що завжди дивились у далеч, і незначна усмішка в кутку губів, що дуже часто скидалася на іронічну. Все ходив гарно вдягнений, але його елегантність не мала в собі нічого силуваного та крикливого. Загалом він був маломовний, не забирав надто часто голосу ані в наших дебатах, ані в дискусіях з нашим професором філософії. Не шукав симпатій у товаришів підхліблюванням чи демагогічними промовами. Не носили ми його на руках як свого трибуна. Однак ми завжди вибирали його в склад репрезентації, що мала нас заступити чи то перед директором, чи господарем кляси, чи, врешті, на прилюдних виступах. Бо протягом доволі тривалого перебування з ним у кожного з нас виробився вже

ясний погляд на його особу з тим, що він не надуже нашого довір'я і що зможе достойно й успішно нас заступити».

У ті роки в гімназії навчалися Петро Франко (1890—1941), Василь Бень (1885—1941), Степан Біляк (1890—1950), Любомир Огоновський (1891—1955), Василь Блавацький (1889—1944), Петро Бубела (1889—1934), Степан Шах (1891—1978), Роман Сушко (1894—1944) і Василь Кучабський (1895—1971). Більшість із них буде постійно перетинатись із Коновальцем у громадській, військовій та політичній діяльності.

Уже як учень шостого класу Євген Коновалець вступив до таємного гуртка гімназистів, де познайомився з особливостями українського громадсько-політичного життя.

Згадуючи згодом викладачів гімназії, Коновалець відзначає передусім «спокій і такт» директора Едварда Харкевича (1855—1913) та «справедливість і серйозність» Іллі Кокорудзи (1857—1933). А особливу роль у становленні юнацького світогляду Євгена відіграв Іван Боберський (1873—1947).

У гімназії І. Боберський викладав руханку (фізкультуру) і німецьку мову та завідував бібліотекою. Під його впливом Коновалець прочитав низку творів норвезького драматурга Г. Ібсена, шведського письменника А. Стріндберга, познайомився з творчістю І. Франка та інших українських авторів. Імпонувало Євгенові й пропагування серед української молоді здорового способу життя, зокрема занять спортом. Коновалець, окрім відвідування уроків із руханки в гімназії, любив увечері ходити в гімнастичний зал у будинку страхового товариства «Дністер» на вулиці Руській; у шостому класі грав у футбол за гімназійну команду «Україна».

На все життя закарбувалося в пам'яті Євгена вбивство 12 квітня 1908 р. галицького намісника Анджея Потоцького